

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

12 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)
SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)
SSN Marta Romańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 12 kwietnia 2024 r. w Warszawie
skargi K. K.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku

Sądu Okręgowego w Słupsku

z 21 października 2020 r., IV Ca 752/19,

wydanego w sprawie z powództwa K. K.

przeciwko P. spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

1) oddala skargę,

**2) zasądza od K. K. na rzecz P. S.A. w W. koszty postępowania
w kwocie 900 (dziewięćset) zł z odsetkami w wysokości odsetek
ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego
za okres po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia
zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

Agnieszka Piotrowska Władysław Pawlak Marta Romańska

UZASADNIENIE

Powódka K. K. wniosła o zasądzenie od pozwanego P. S.A. z siedzibą w W. kwoty 5018,40 zł z odsetkami ustawowymi od 9 marca 2018 r. do dnia zapłaty, podnosząc, że stanowi ona różnicę pomiędzy należnym powódce odszkodowaniem w kwocie 9446,40 zł z tytułu zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego przez okres 64 dni, a kwotą 4428 zł wypłaconą powódce z tego tytułu przez pozwanego.

Wyrokiem z 4 września 2019 r. Sąd Rejonowy w Słupsku oddalił powództwo. Ustalił, że 18 lipca 2015 r. doszło do kolizji drogowej, w wyniku której uszkodzony został samochód powódki marki C. Sprawca szkody objęty był ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej (OC) posiadaczy pojazdów na podstawie umowy zawartej z pozwanym ubezpieczycielem. Powódka zgłosiła i zlikwidowała szkodę z własnej polisy A. w W. S.A. w W., które zakwalifikowało szkodę w pojeździe jako szkodę całkowitą i 9 listopada 2015 r. wypłaciło powódce odszkodowanie. W związku z brakiem możliwości korzystania z uszkodzonego samochodu, powódka wynajęła pojazd zastępczy na okres 64 dni. Wynajmujący wystawił 30 grudnia 2015 r. fakturę VAT na kwotę 9446,40 zł z terminem jej zapłaty 6 stycznia 2016 r., wskazując jako płatnika W. S.A. w W., które odmówiło zapłaty, argumentując, że ochrona ubezpieczeniowa w zakresie polisy AC nie obejmuje zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego. Powódka wystąpiła do pozwanego ubezpieczyciela z żądaniem zapłaty powyższej kwoty. Pozwany wypłacił powódce z tego tytułu kwotę 4428 zł, odmawiając zaspokojenia dalej idącego roszczenia. Sąd Rejonowy ustalił dalej, że udokumentowany fakturą VAT czas najmu samochodu zastępczego (64 dni) nie przekracza kalkulowanego (najbardziej prawdopodobnego) okresu niemożności korzystania przez powódkę z uszkodzonego w wyniku kolizji samochodu. Stawka dobową najmu nie była kwestionowana przez pozwanego jako stawka rynkowa.

W oparciu o przedstawione ustalenia faktyczne, Sąd Rejonowy uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie. Powódka nie udowodniła bowiem, że rzeczywiście poniosła wydatek w kwocie objętej fakturą VAT na najem pojazdu zastępczego, a zatem, że doznała uszczerbku majątkowego w tej wysokości. Oprócz faktury nie przedstawiła bowiem dowodu zapłaty tej kwoty na rzecz wynajmującego

np. w formie potwierdzenia przelewu bankowego lub dowodu (pokwitowania) zapłaty tej kwoty gotówką.

Apelacja powódki została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w Słupsku z 21 października 2020 r., który podzielił ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu Rejonowego.

Powódka wniosła skargę o stwierdzenie niezgodności prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Słupsku z prawem, zarzucając naruszenie art. 361 § 2 k.c. w zw. z art. 6 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że pojęcie szkody majątkowej (straty) w rozumieniu art. 361 § 2 k.c. nie obejmuje zwiększenia się pasywów, a jedynie zmniejszenie się aktywów poszkodowanego i tym samym uznanie, że na poszkodowanym w wyniku wypadku komunikacyjnego, który dochodzi zapłaty odszkodowania obejmującego koszty faktycznie wynajętego przez niego pojazdu zastępczego, spoczywa w myśl art. 6 k.c. ciężar udowodnienia, że rzeczywiście zapłacił on czynsz najmu za wynajęty pojazd zastępczy. Sformułowała także zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. przez pominięcie części zebranego w sprawie materiału dowodowego w postaci umowy najmu pojazdu zastępczego i rozstrzygnięcie w przedmiocie poniesienia przez powódkę szkody majątkowej wyłącznie w oparciu o fakturę VAT za czynsz najmu. Skarżąca podniosła, że zaskarżony wyrok jest niezgodny z art. 361 § 2 k.c. w zw. z art. 6 k.c., a wskutek jego wydania poniosła szkodę w wysokości 5.018,40 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 9 marca 2018 r. do dnia zapłaty, albowiem jej powództwo zostało oddalone. Wniosła o stwierdzenie niezgodności zaskarżonego wyroku z prawem, tj. z art. 361 § 2 k.c. w zw. z art. 6 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c. można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że niezgodnym z prawem – w rozumieniu art. 424¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 417¹ § 2 k.c. – jest tylko takie orzeczenie, którego nieprawidłowość jest rażąca, ma charakter

kwalifikowany, elementarny i oczywisty (zob. postanowienia z 19 kwietnia 2018 r., V CNP 50/17; z 26 kwietnia 2018 r., IV CNP 53/17 oraz z 12 kwietnia 2022 r., I CNP 4/22). Podstawą uwzględnienia skargi jest zatem stwierdzona wadliwość orzeczenia, która ma charakter zasadniczy i ewidentny, widoczny *prima facie* i przejawia się w sprzeczności z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo zostało wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007, nr 1, poz. 17; z 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 35 oraz z 3 czerwca 2009 r., IV CNP 18/09; postanowienie Sądu Najwyższego z 19 kwietnia 2018 r., V CNP 50/17). Wyrok Sądu Najwyższego uwzględniający przedmiotową skargę nie wzrusza przy tym objętego nią prawomocnego orzeczenia, lecz stanowi prejudykat niezbędny do dochodzenia od Skarbu Państwa naprawienia szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem.

Skarżąca zarzuciła, że zaskarżony wyrok został wydany w wyniku przyjętej przez Sąd Okręgowy rażąco wadliwej wykładni pojęcia „szkoda” na gruncie art. 361 § 2 k.c. Sąd przyjął bowiem, że szkodą doznaną przez powódkę i podlegającą rekompensacie jest faktycznie poniesiony przez nią wydatek na najem pojazdu zastępczego, a zatem zasądzenie jego zwrotu od ubezpieczyciela wymaga uprzedniego udowodnienia przez nią realnego wydatkowania tej kwoty. Tymczasem, w ocenie powódki, prawidłowa jest wykładnia art. 361 § 2 k.c. zgodnie z którą szkoda majątkowa w postaci straty (*damnum emergens*) obejmuje zarówno zmniejszenie się aktywów, jak i zwiększenie się pasywów w majątku poszkodowanego. Jeśli zatem poszkodowany faktycznie wynajął pojazd zastępczy w związku z wypadkiem komunikacyjnym, to - wbrew stanowisku Sądu Okręgowego - dochodząc roszczenia o zapłatę odszkodowania obejmującego koszty najmu pojazdu zastępczego, poszkodowany nie musi udowodnić, że faktycznie pokrył czynsz najmu, bowiem szkoda w jego majątku powstaje już w chwili zaciągnięcia zobowiązania do zapłaty czynszu najmu pojazdu zastępczego.

Odnosząc się do powyższej kwestii należy przypomnieć, że odszkodowanie należne od ubezpieczyciela odpowiadającego wobec poszkodowanego w ramach

odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego za szkodą powstałą w związku z ruchem pojazdu ustala się i wypłaca w granicach odpowiedzialności cywilnej sprawcy szkody (art. 436 § 1 i 2 w zw. z art. 363 § 2 w zw. z art. 361 § 2 w zw. z art. 822 § 1 k.c. i w zw. z art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych- jedn. tekst Dz.U. z 2023 r., poz.2500). W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że wydatki na najem pojazdu zastępczego poniesione przez poszkodowanego są objęte odpowiedzialnością ubezpieczyciela z tytułu umowy odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego, jeżeli ich poniesienie było celowe i ekonomicznie uzasadnione, także wtedy, gdy pojazd nie służył poszkodowanemu do prowadzenia działalności gospodarczej. Odpowiedzialność ta zmierza do wyeliminowania negatywnych następstw majątkowych doznanych przez poszkodowanego w wyniku uszkodzenia pojazdu (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 17 listopada 2011 r., III CZP 5/11, OSNC 2012, Nr 3, poz. 28; uchwały Sądu Najwyższego z 22 listopada 2013 r., III CZP 76/13, OSNC 2014, Nr 9, poz. 85 oraz z 30 listopada 2016 r., III CZP 74/16, OSNC 2017, nr 7-8, poz. 82). Ten nurt orzecznictwa zakłada zatem, że zwrotowi podlegają wydatki faktycznie poniesione, a nie potencjalne. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 17 listopada 2011 r., III CZP 5/11 (OSNC 2012, Nr 3, poz.28) wskazano, że odpowiedzialność ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za uszkodzenie albo zniszczenie pojazdu mechanicznego niesłużącego do prowadzenia działalności gospodarczej obejmuje celowe i ekonomicznie uzasadnione wydatki na najem pojazdu zastępczego; nie jest ona uzależniona od niemożności korzystania przez poszkodowanego z komunikacji zbiorowej. W uzasadnieniu tej uchwały podniesiono, że zwrotowi mogą podlegać tylko wydatki rzeczywiście poniesione na taki najem. W orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. uchwały z 15 listopada 2001 r., III CZP 68/01, OSNC 2002, nr 6, poz. 74 i z 17 maja 2007 r., III CZP 150/06, OSNC 2007, nr 10, poz. 144; wyroki z 20 lutego 2002 r., V CK 908/00 i z 11 czerwca 2001 r., V CKN 226/00, OSP 2002, nr 3, poz. 40, oraz z 7 sierpnia 2003 r., IV CKN 387/01) wyrażono wprawdzie pogląd, że naprawa

uszkodzonego pojazdu nie jest warunkiem wypłaty odszkodowania, bo istotne znaczenie ma fakt powstania szkody, a nie jej naprawienie, ale ten pogląd nie jest adekwatny do sytuacji, w której strata majątkowa powstaje w majątku poszkodowanego dopiero z chwilą poniesienia przez niego kosztów najmu pojazdu zastępczego. W uchwałach z 22 listopada 2013 r., III CZP 76/13 (OSNC 2014, nr 9, poz. 85) oraz z 24 sierpnia 2017 r., III CZP 20/17, (OSNC 2018, nr 6, poz. 56), Sąd Najwyższy podtrzymał to stanowisko, wskazując, że odpowiedzialność ubezpieczyciela z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych obejmuje celowe i ekonomicznie uzasadnione wydatki na najem pojazdu zastępczego poniesione przez poszkodowanego w okresie niezbędnym do nabycia innego pojazdu mechanicznego, jeżeli odszkodowanie ustalone zostało w wysokości odpowiadającej różnicy pomiędzy wartością pojazdu mechanicznego sprzed zdarzenia powodującego szkodę, a wartością pojazdu w stanie uszkodzonym, którego naprawa okazała się niemożliwa lub nieopłacalna (tzw. szkoda całkowita). W uzasadnieniu tej ostatniej uchwały Sąd Najwyższy ponownie zaakcentował, że o ile celowość i ekonomiczność wydatków służących bezpośrednio restytucji (naprawie uszkodzonego pojazdu) jest kontrolowana co do zasady tylko w wąskich granicach określonych w art. 363 § 1 zd. 2 k.c., o tyle w przypadku kosztów służących wyeliminowaniu negatywnych następstw majątkowych, jest samoistną, podstawową przesłanką warunkującą zakwalifikowanie tych wydatków jako szkodę. Znaczenie tej różnicy uwidacznia się także w tym, że zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 17 listopada 2011 r. (III CZP 5/11) kompensacie podlegają jedynie rzeczywiście poniesione wydatki na najem pojazdu zastępczego, podczas gdy koszty naprawy pojazdu mogą być - zgodnie z utrwalonym orzecznictwem - dochodzone jeszcze przed ich poniesieniem (zob. uchwały Sądu Najwyższego z 15 listopada 2001 r., III CZP 68/01, OSNC 2002, Nr 6, poz. 74; z 13 czerwca 2003 r., III CZP 32/03 i z 17 maja 2007 r., III CZP 150/06, OSNC 2007, Nr 10, poz. 144 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 27 czerwca 1988 r., I CR 151/88, "Biuletyn SN" 1988, nr 6; z 11 czerwca 2001 r., V CKN 266/00, OSP 2002, Nr 3, poz. 40; z 20 lutego 2002 r., V CK 908/00; z 11 czerwca 2001 r., V CKN 226/00, OSP 2002, z. 3, poz. 40;

z 7 sierpnia 2003 r., IV CKN 387/01 oraz z 21 sierpnia 2013 r., II CSK 707/12, OSNC 2014, Nr 4, poz. 48).

W rozpatrywanej sprawie Sąd Okręgowy, opierając się na przytoczonych orzeczeniach Sądu Najwyższego, zaakcentował konieczność udowodnienia przez powódkę poniesionych faktycznie wydatków na najem pojazdu zastępczego, czego powódka nie uczyniła, chociaż obiektywnie rzecz biorąc, nie powinno to nastręczać jej jakichkolwiek trudności, jeśli faktycznie zapłaciła na rzecz wynajmującego dochodzoną należność. W skardze o stwierdzenie niezgodności powódka powołała się na uchwałę Sądu Najwyższego z 13 marca 2020 r., III CZP 63/19 (OSNC 2020, nr 11, poz.96), w której Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że zaciągnięcie przez poszkodowanego zobowiązania do zapłaty czynszu najmu pojazdu zastępczego stanowi szkodę w rozumieniu art. 361 § 2 k.c. pozostającą w związku przyczynowym z wypadkiem komunikacyjnym. Zapadła ona jednak na tle odmiennego niż w tej sprawie stanu faktycznego, w którym bezpośrednio poszkodowany dokonał cesji wierzytelności z tytułu zwrotu czynszu najmu pojazdu zastępczego na rzecz osoby, od której wynajął ten pojazd, a wynajmujący dokonał kolejnej cesji wierzytelności na rzecz osoby trzeciej, która następnie wniosła pozew o zapłatę zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego przeciwko ubezpieczycielowi.

Bezprawność judykacyjną definiuje się na gruncie art. 424¹ § 1 k.p.c., w sposób autonomiczny, węższy od bezprawności w rozumieniu przepisów o odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie materialnym, z uwzględnieniem specyfiki sądowego stosowania prawa, istoty władzy sądowniczej i niezawisłości sędziowskiej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 17 maja 2006 r., I CNP 14/06; z 28 marca 2007 r., II CNP 124/06; z 3 czerwca 2009 r., IV CNP 116/08; postanowienie SN z 19 kwietnia 2018 r., V CNP 50/17). Nie zachodzi ona w sytuacji, w której Sąd orzekający opowiada się, w okolicznościach faktycznych każdej indywidualnie rozpatrywanej sprawy, za jednym z poglądów dotyczących wykładni wchodzących w grę przepisów prawa materialnego nich, przekonująco wskazując motywy jego akceptacji i zastosowania w sprawie w sposób rzutujący na treść rozstrzygnięcia. Wbrew zatem zarzutom powódki, nie doszło do szczególnie rażąco błędnej wykładni prawa oraz rażącego naruszenia przepisów postępowania, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawniczej. Zaskarżony wyrok nie jest

zatem sprzeczny z prawem w rozumieniu art. 424¹ k.p.c., stąd skarga nie zasługuje na uwzględnienie.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 424¹¹ § 1 w zw. z art. 98, art. 108, art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 424¹² k.p.c.).

[SOP]

[ms]